

DVA DOPISY KARDINÁLA TOMÁŠKA
K PETICI KATOLÍKŮ

Katolickým věřícím v Československu

Milovaní bratři a sestry,

posílám vám srdečný pozdrav v den svatého Vojtěcha, mého slavného předchůdce na pražském biskupském stolci. Před 1000 lety patřili do jeho pastýřské péče Češi, Moravané, Slezané i Slováci. Od té doby vznikly na tomto rozsáhlém území další diecéze, ale dnes jsou téměř všechny bez biskupů.

Mnozí z vás ze všech koutů naší republiky se setkali se mnou při různých příležitostech. Projevy srdečné přichylnosti ukázaly mně i komukoliv, jak pevným poutem lásky jsme spojeni v našem Pánu Ježíši Kristu. V posledních měsících jste mi poskytli neobyčejně přesvědčivý důkaz své důvěry v podobě více než půl milionu podpisů pod peticí, kterou jsem podpořil. Považuji to za zmocnění stát se vaším mluvčím, když žádáte, aby u nás došlo k nápravě vztahu státu k církvi a k věřícím. V tom smyslu jsem zformuloval stanovisko, které posílám vládě ČSSR k rukám jejího předsedy Lubomíra Štrougala.

Mám radostnou povinnost poděkovat všem, kteří jste petici podepsali nebo podepsat chtěli a nemohli, neboť podpisování probíhalo improvizovaně a s obtížemi. Zvláštní dík si zaslouží ti, kteří při tom obětavě pomáhali. Mile mě překvapily upřímné sympatie mnoha spoluobčanů nekatolíků; pochopili, že nám nejde jen o vlastní výhody. Svoboda je nedělitelná, přejeme ji všem jiným stejně jako sobě.

Váhu vašich podpisů zvětšuje strádání pro víru a církve, které sotva koho z vás v minulých desetiletích nepostihlo. Odpouštění je křesťanská povinnost, nebylo by vše spravedlivé nevzpomenout při této příležitosti s úctou zvláště těch, kteří složili těžší daň věrnosti Kristu ztrátou svobody, ba i života. S kněžími a biskupy, s řeholníky a řeholnicemi to byli i mnozí laici.

Díků a obdivů si zasloužíte vy všichni, kteří jste se odvážili pokračovat nevěřejně v aktivitě neoddelitelné od plného křesťanského života, avšak státní mocí pronásledované. Myslím na rodiče a další, předávající dětem a mládeži poučení o víře; na pečovatelské o nemocné i po duchovní stránce; na vydavatele a šířitele náboženské literatury; na řeholní společenství; na kněze i laiky, soukromě doplňující okleštěnou pastorační, a na mnohé další.

Ať veřejně, nebo v soukromí, stále jsme jedna Kristova církev. Mluvit o oficiální církvi a o druhé, politicky zaměřené "tajné církvi" je fikce a pomluva.

Události ozřejmily další věc, kterou vám chci položit na srdce. Je to odpovědnost vás laiků za církve. Po léta jsem mluvil za vás téměř marně. Byl jsem označen za "generála bez vojska". Proto bylo třeba, abyste promluvili vy. Nejsme vojsko a nebojujeme o moc. Ale povinnost hájit se proti nespravedlnosti je jeden ze základních kamenů mravnosti. I náš Pán se před soudem hájil proti falešnému obvinění a ohradil proti políčku.

Je správné, když jako občané uplatňujete svá práva vůči světské moci. To však není všechno, co máte možnost dělat. Je třeba ujímat se svých práv i fakticky. Litera zákona sice velmi zužuje náboženský život katolíků. Přesto je nám upíráno mnohé, co nezakazuje zákon, ale mimo zákonnou kompetenci lidé pověřeni veřejnou správou. Ale v každém právním státě platí zásada: Všechno, co není zakázáno, je povoleno - rozumí se zákonem, ne něčí libovůlí. Nebojte se tedy např. uskutečňovat plný církevní život v duchu Druhého vatikánského koncilu, ve farnostech i mimo ně. Na vás je také, abyste byli oporou kněžím, kteří se po minulých zkušenostech obávají ztráty možnosti sloužit vám veřejně. Nebojte se působit na mládež a děti - zvláště nyní, kdy se už veřejně vyslovují obavy o jejich mravní profil.

V podání vládě ČSSR tlumočím váš požadavek zásadní změny postoje státu k církvi a věřícím, zejména, že se nespokojíte malými ústupky z milosti místo respektování práv a mezinárodních závazků. Je třeba dosáhnout takového řešení, které by zabránilo vměšování státu do vnitřního života církve: tak chápu požadavek odluky církve od státu, obsažený v petici. Navrhuji zahájení vážného dialogu o celkovém stavu věci, a to se skutečnými zástupci církve, kterým důvěřujete.

Uvědomil jsem si, že i já mám vůči vám povinnost, která nestrpí odkladu. Stále ještě se dovídám o postihování, šikanování, zastrašování nebo diskriminování kněží a laiků i jejich dětí. Kdyby takové jednání pokračovalo, byť i jen na nejnižších stupních moci, bylo by to špatným předznamenáním dialogu. Bylo by také neblahé, kdyby věřící žili s vědomím, že se jich vlastní církev nesmí nebo nechce zastat.

Proto jsem se rozhodl nabídnout pomoc, kdykoli dojde k porušení spravedlnosti v souvislosti s vírou nebo církví. Když se někdo nedomůže práva normální cestou nebo s pomocí vlastních církevních pastýřů, má možnost obrátit se přímo na mne. S pomocí příslušných odborníků se budu snažit zasáhnout v jeho prospěch. Je zapotřebí, aby zcela vymizely ústrky vůči věřícím občanům. Uvítám všechny dobré zprávy o případech vyřešených přímo úřady.

Bratři a sestry, v této důležité chvíli našich dějin spojme odvahu s rozvahou, naději s trpělivostí, pravdivost s láskou. Pán vám žehnej.

Váš

23. dubna 1988

František kardinál Tomášek
arcibiskup pražský

V l á d ě Č S S R

Vládě Československé socialistické republiky
k rukám předsedy Lubomíra Štrougala
Nábřeží kapitána Jaroše 4, Praha 1

Vážený pane ministerský předsedo,

považuji za svou povinnost sdělit Vám a Vaším prostřednictvím členům Vaší vlády své stanovisko k událostem prvních měsíců tohoto roku, které se dotýkají vztahu katolické církve a státu. Musím se ohradit proti způsobu, jakým na ně reagovali někteří veřejní činitelé a sdělovací prostředky. Chci také osvětlit pravý význam těchto událostí v širších souvislostech a poukázat na nutnost vyvodit z nich správné důsledky.

Dne 1. ledna 1988 bylo zahájeno podepisování petice nadepsané "Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů". Ústava našeho státu zaručuje občanům právo podávat petice a dostávat na ně odpovědi. Iniciátor, katolický laik, navíc její podepisování předem oznámil Generální prokuratuře sdělením ze dne 7.12.1987. Obdobně informoval i Vás, pane předsedo vlády, a další vysoké činitele dopisem ze dne 20.12.1987. K němu přiložil text petice a také Výzvu věřícím, obsahující výslovně její hlavní záměr: "docílení zásadního obrátu ve vztahu státu k církvi".

Tato akce vyšla z katolického lidu. Uvítal jsem ji a podpořil také proto, že moje mnohaleté úsilí o normálnější život církve a věřících u nás nepřineslo téměř žádné výsledky. Moje četná podání odpovědným státním činitelům zůstala bez odpovědi.

Žádný orgán petici nezakázal. Dověděl jsem se však o mnoha případech potlačit její podepisování zastrašováním. Byla také rozpočítána dezinformační kampaň proti jejím autorům a signatářům i proti mě osobě. Sdělovací prostředky se neostýchaly používat slovník padesátých let. U věřících, a nejen u nich, vzudila tato kampaň oprávněné rozhořčení. Naopak petice si získala takový souhlas, že se do dnešního dne u mne sešlo přes půl miliónu podpisů. Taková je pravda o petici.

Její pravý smysl je možné pochopit jen v historické souvislosti. Petice je dosud nejmohutnější a nejzřetelnější, ale zdaleka ne první projev mínění a vůle našich vě-

řících. Po čtyři desetiletí dává katolický lid různými způsoby najevo svůj nesouhlas s církevní politikou státu. Ta byla koncipována v duchu tehdy vládnoucí ideologie stalinismu. Dosud nebyla zásadně revidována. Její represivní a nespravedlivý charakter zakusily milióny věřících a jejich dětí v podobě různého šikanování a diskriminačních zásahů v oblasti povolání, vzdělání atd. Velmi mnozí z nich, zvláště řeholní osoby, kněží a biskupové, ale i četní laici zaplatili svou věrnost životu podle víry a duchovnímu poslání dokonce léty strávenými v internaci, v pracovních táborech, ve vězeních, někteří i ztrátou života. Náboženská praxe, pokud byla vyloučena z úzkého rámce povolené pastorace - řeholní společnosti, náboženská literatura a mnoho jiného - pokračovala nevěřejně a byla tvrdě postihována právě proto, že byla mlčenlivým protestem proti plánovité likvidaci víry a církve. Při sebemenším uvolnění ukázali věřící tutéž vůli nenechat víru odumřít, a to tím, že přestali tavit svou aktivitu, pokud začala být tolerována. Konečně v posledních letech začalo přibývat i výslovných projevů v podobě petic a stížností.

Pokojná manifestace věřících, modlících se na náměstí v Bratislavě dne 25. března 1980, proti níž Bezpečnost bezdůvodně uplatnila drastické násilí, je spolu s masovou podporou petice jen pokračováním neutuchající snahy věřících o svotodu víry a církve. Zároveň se tu ozřejmilo, že vztah státu k církvi se ocitl v krizi. Dosavadní církevní politika může pokračovat jen za cenu násilí. Násilí ovšem krizi neřeší, ale prohlubuje. Katolíci jsou si vědomi svých práv, budou je dále požadovat a jsou odhodláni přinášet oběti.

Katolický lid z Čech, Moravy i Slovenska už dříve mnoha způsoby a nyní statisíci podpisů, které zastupují milióny dalších katolíků, projevili mně svou plnou důvěru. Tento morální mandát mne nejen opravňuje, ale přímo zavazuje k tomu, abych nemlčel. Proto jménem našich katolických věřících latinského i řeckého obřadu prohlašuji: Žádáme změnu postoje státu k církvi. Nechceme jít cestou konfrontace, ale dialogu!

Jsem přesvědčen, že v nynějším stavu naší společnosti je to nejen rozumné a správné, ale zcela nutné. Naše veřejnost je stále citlivější na příkoří vůči komukoliv. Světová veřejnost sleduje velmi pozorně, jak se dodrží nebo pošlapávají základní lidská práva, včetně náboženských, která jsou zaručena též řadou mezinárodních dohod. Tato práva není nadále možné upírat ani našim věřícím. Není možné považovat je za občany s omezenými právy a církve za skupinu, kterou je zapotřebí držet pod zvláštním "státním dozorem" podepřeným sankcí trestního zákona. Není možné pod heslem "uspokojování náboženských potřeb" zvenčí diktovat obsah a rozsah křesťanského života a ignorovat názor křesťanů samých. Není možné, aby se státní moc vměšovala do vnitřních záležitostí církve. Není možné trpět zasahování nejrůznějších veřejných činitelů do soukromí věřících.

Tento dosavadní stav společnost destabilizuje a nikomu neprospívá. Je nejvyšší čas situaci řešit. Toho se nedosáhne jednostranným diktátem, ale společně dialogem. Tím rozumím jednání dvou partnerů, kteří se vzájemně respektují a mají upřímnou vůli dospět k seriózní dohodě.

Partnerem za katolickou církev je především Svatý stolec, a to v nejzávažnějších záležitostech. V ostatních věcech je partnerem domácí církve. Za ni ovšem nemohou jednat lidé, kteří nemají důvěru ani Svatého stolce ani věřícího lidu. Zejména církevně zakázané sdružení "Pacem in terris" je pro vztah církve a státu faktor výslovně negativní. Katolický lid dal nejednou jasně najevo, kdo je jeho pravý mluvčí.

K vlastnímu jednání mohu prohlásit toto: Církve nestojí o privilegia. Přeje všem náboženským společnostem a všem občanům bez rozdílu přesvědčení svobodu k rozvíjení toho, co potřebují a na co mají právo. Církve potřebuje pouze prostor pro naplnování celého svého duchovního poslání a pro službu lásky všem lidem i společnosti. Věřící nemají mít místo ve společnosti jen jako pracovní síly, ale jako rovnoprávní občané. Tato země je jejich vlastní, cítí se za ni odpovědní a víra je rozhodně neodvádí od poctivého postoje ke společnému dobru.

Jsme připraveni ke skutečnému dialogu o zásadním řešení postavení církve v našem státě. Jsme ochotni odpouštět minulá bezpráví, avšak nehodláme být mlčením spoluvinní na bezpráví vůči nám, našim dětem a vnukům. Samozřejmě uvítáme každý příznivý

počin, nyní především zaplnění katastrofálního prázdna na hierarchické úrovni. Ale ani plný stav diecézních a světických biskupů ještě neznamená, že budou moci plně vykonávat svou duchovní službu, dokud zůstává nynější stav.

Katolický lid ode mne právem očekává nejen slova, ale i činy. Proto jsem se rozhodl k prvnímu kroku směrem k dialogu. Vážné jednání nelze vést bez důkladné přípravy. Pro stát ji obstarávají jeho experti. Církve potřebuje mít své experty. Proto jsem požádal některé členy církve s příslušnou kvalifikací, aby se ujali úkolu všestranně rozpracovávat danou problematiku.

Doufám, že jsem v podstatě splnil úkol, který mi svěřil katolický lid naší republiky, tlumočit jeho přání po nápravě vztahu státu k církvi. Očekávám Vaši odpověď s nadějí a seznámím s ní naše věřící.

Přeji Vám, pane předsedo vlády, do nového období působení na tak odpovědném místě zdar při úsilí o pokojné spolužití všech občanů v našem společném státě. V tomto smyslu, jak nás učí naše víra, Vám vyprošuji osobně já i naši věřící, kněží a řeholní osoby pokoj a dobro od Boha, Otce všech lidí.

V Praze, na svátek sv. Vojtěcha, 23.4.1988

František kardinál Tomášek
arcibiskup pražský

Na vědomí:

Svatému otci Janu Pavlu II.

Ordinariátům diecézí v ČSSR